

KUOPION YLIOPISTO, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Kuntouttavan sosiaalityön ammatillinen lisensiaattikoulutus, sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

ANTIKAINEN MARI: Sosiaalityöntekijän ammatillinen ymmärrys eroon liittyvässä huolto- ja tapaamisneuvottelussa –Foucault´lainen diskurssianalyysi Pohjois-Savolaisten sosiaalityöntekijöiden ammatillisista asiantuntijakäytännöistä

Lisensiaattitutkimus 130s., 4 liitettä (11s.)

Ohjaajat: Professori Jari Heinonen, Professori Juha Hämäläinen ja Professori Pauli Niemelä

Vuosi 2004

---

avioero, lapsen huolto- ja tapaamisoikeus, lapsen etu, foucault´lainen diskurssianalyysi,

Tässä lisensiaattitutkimuksessa on ollut tavoitteena analysoida sosiaalityöntekijöiden ammatillista asiantuntijakäytäntöä lapsen huolto- ja tapaamisoikeusasiassa. Lisensiaattitutkimuksen käytännöllisenä lähtökohtana on ollut sosiaalityöntekijöiden työn ja toimenpiteiden tutkimus rutiinikäytännöksi muodostuneessa huolto- ja tapaamissopimusneuvottelussa. Lisäksi tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä on ollut lapsen kehityspsykologinen, erityisesti psykoanalyttisen teorian mukainen perhesuhteiden merkitys lasten elämässä perheen hajotessa. Tutkimuksessa huomioidaan perinteisen avo- tai avioliiton perhesuhteiden hajotessa molempien vanhempien osallistuminen ja osallisuus lapsen elämään eron jälkeen.

Tutkimuksen keskeisimpänä tuloksena on se, että sosiaalityön ammatillinen käytäntö on huolto- ja tapaamissopimustilanteessa jäänyt yhteiskunnallisten muutosten rinnalla kehittymättä ja vakiintunut taitavaksi rutiiniksi. Sosiaalityön ammatillisessa asiantuntijakäytännössä esimerkiksi lapsen osallisuuden tukeminen tai ihmissuhteiden turvaaminen erossa on puuttuva käytäntö. Lisäksi sosiaalityöntekijän ammatillinen työkäytäntö näyttää osin pelkistyneen eroon liittyviksi sopimusteknisiksi toimenpiteiksi. Huolto- ja tapaamissopimusten järjestelmällistä arviointia perheen eri osapuolten osalta (erityisesti lasten ja etävanhemman suhteen osalta) ei sosiaalityössä siis toteuteta järjestelmällisesti. Työkäytännön ja erokulttuurin sukupuolisidonnaisuuden vuoksi on edelleen yleistä, että vaikka miehet saavat äänensä kuuluviin erotilanteessa (eli tasavertaisen kohtelun äitien kanssa), sosiaalityöntekijät tulkitsevat äidit turvallisemmiksi huoltajiksi juuri kyvyssään arjen pyörittäjinä. Sosiaalityön ammatillinen asiantuntijakäytäntö on riidattomassa tilanteessa vakiintunut sopimuksellisuuteen, jolloin yhteistoimintaa ja yhteisymmärrystä lisäävät käytännöt ovat jääneet kehittymättä. Sopimuksellisuudessa riskinä on, että lasten tilanteen arviointi jää puutteelliseksi tai kokonaan huomioimatta. Lisäksi isän katoamisen riskin kartoitus erotilanteessa ei sisälly sosiaalityön ammatilliseen käytäntöön.

Tutkimuksessa on haastateltu 12 sosiaalityöntekijää/ lastenvalvojaa. Lähtökohtana ovat olleet Pohjois-Savon kuntien sosiaalityöntekijöiden teemahaastattelut huolto- ja tapaamisneuvottelussa käytämästään ammatillisesta menetelmästä. Tutkimuksen keskeisin analyysimenetelmä on ollut ns. Foucault´lainen diskurssianalyysi. Diskurssi on tutkimuksessa määritelty vakiintuneeksi puhettavaksi ja laajemmin käytännöksi, liittyen yhden ammattialan (sosiaalityön) tuottamaan ammatilliseen asiantuntijadiskurssiin ja sen tutkimiseen. Huolto- ja tapaamissopimusneuvottelussa tarvitaan tutkimuksen perusteella kokonaisvaltainen, eron jälkeiset perhesuhteet sekä lapsen tuskan huomioiva sosiaalityöntekijän tieto- ja uskomusjärjestelmä.